

EYGA MÁLIÐ

Theodor Eli Dam Olsen

prestur



Eygamálið

Hetta er ein klumma.

Hon eitur Eygamálið.

Orðið klumma finst ikki í Móðurmálsorðabókini – sum heldur ikki eitur soleiðis, men Føroysk orðabók.

Leitar tú eftir orðinum klumma, rennur tú teg í lýsingarorð sum klumprutur, klumsin ella klumputur, ið helst ikki eru neyðug at greiða frá. Men tey merkja okkurt óslætt, óstortsligt ella okkurt, ið ikki sigur so nógv.

Eygamál harafturímóti – tað finna vit í orðabókini.

Og tað merkir tað øvugta. Tað er at evna við berum eygum at meta um mál og fráleika. At hava gott eygamál er at duga meta neyvt um hetta uttan tey nógvu hjálparamboðini. Og tað er ikki serliga klumput.

Í hesum døgum verður nógv tosað um handfaringar av málum og evnini at meta um sínar egnu førleikar og luttkuføri av ymiskum slagi. Tað skulu vit ikki dvølja við á hesum teigi, men lata okkara góðu journalistar um. Journalistar, ið forrestin kemur av franska orðinum jour, ið merkir dagur – nakað, ið er tíðarbundið. Nakað, ið hevur dagin at gera, nakað ið er komandi og farandi. Tað er tað, ið tíðarbundin tíðindi ofta snúgva um. Men uttan dagin kunnu vit ikki liva, og tí er brúk fyri einum dugnaligum fjórða statsvaldi, sum megnar at lyfta okkum upp úr tí dagliga hurlivas-anum og skoða sosialu, stjórn málafrøðiligu og kanska spunafrøðiligu samanhangirnar.

Men lyfta vit okkum eitt sindur upp um dagin og tað tíðarbundna, kunnu vit skimast eitt sindur í erva. Og kanska eru vit tá so mikið fræg, at vit tá kunnu skoða oman yvir landið, lívið, dagin og ja, sjálva mentanina her á landi.

Tá er talan tíbetur ikki um nakað klumsut og óskaffiligt, men heldur um fólk, hvørs eygamál er rættiliga gott, tá talan er um okkara trivnað og tørv – bæði tað tíðarleysa og tíðarbundna. Fólk, hvørs eygamál fyri tjóð og máli er dygt og dugnaligt.

Sjálvur fegnaðist eg herfyri, tá mentanarvirðislønir herfyri vóru latnar til fólk, sum so væl hava lýst og ment mál og myndir og mentaskap her heima.

Og líta vit frameftir og úteftir tykist eisini, sum ferð aftur er komið á Norðurlandahúsið, sum bæði sendir faldarar út í hvørt hús, samstarvar við Kringvarpið og bjóðar als kyns tiltøk fram í hesum døgum.

Um hetta hevur nakað við nýggj fólk á staðnum skal eg ikki kunna siga.

Tað er altíð torført at pástanda nakað uttan neyv tøl og hagfrøði annars.

Men uttan at ljóða alt ov klumsutur og klumbrutur sigur mitt avmarkaða eygamál mær, at júst í Norðurlandahúsinum grør um gangandi fót fyri tíðina. Og tókk skulu tey hava fyri tað.

Tí tað er sum Churchill, gamli tók til, tá onkur heldur klumsut ætlaði at skerja mentanarpartin í Bretlandi undir seinna heimsbardaga.

- Then what are we fighting for?, svaraði Churchill. Hvørjum stríðast vit so fyri?, spurdi Churchill.

KJAK

Viðmerkingar og lesarabrøv til Sosialin skulu sendast til teldupostadressuna: post@sosialurin.fo

Lán í knapparí vending



Jonhard Eliassen

Baader-kreditturin í 1996

Í bløðunum á vári 1996 lesa vit yvirskrift til grein um sokallaða ‘Baader-málið’, at Jørgen Niclasen ikki vil kallast tjóvvur. Í greinini verður hann endurgivin fyri at siga: “Eg ætlaði mær ikki at stjæla maskinurnar frá Fiskavirk-ing. Eg lænti tær í einari knapparí vending.”

Hóast ‘lánið’ varð framt í knapparí vending – og uttan at spyrja lángevaran um loyvi –, so vóru sambært øðrum blaðgreinum stundir at skifta spjaldur á nýggjari maskinu um við tað á eldri. At spjaldraumskiftið fór fram, váttaðu bæði táverandi stjórin og tekniski leiðarin fyri Føroya Fiskavirk-ing.

Politikkur kom í málið, tí Jørgen var politikkar. Sjálvur Richard Mikkelsen sigst at hava verið við til at leggja lok á málið. Ikki mundi hann ynskja sjálvstøku-kredittin hjá Jørgeni fyri í rættinum. Hetta kundi hava við sær, at í so long tíð gekk áður enn viðurskiptini millum Danmark og Føroyar vóru fingin í rætt lag aftur eftir bankakreppuna fyrst í 90-árunum.

Sjálvtøku-kredittir í árunum 1989-93

Fríggjadagin tann 17/1-2014 skipar Jørgen fyri tíð-indafundi. Hann er lands-stýrismaður í figgjarmálum og sostatt hægsti tollstjórin í landinum. Tað er tó ikki sum tollstjóri, at hann skipar fundin, men sum persónur við politiskari lívsleið. Fund-urin snýr seg um leiklut hansara sum stjóri í felag-num P/f N. Niclasen frá 1989 og nøkur ár fram. Rúgvusmikið skjalatilfar

verður útflyggjað á tíðinda-fundinum. Ikki fáa miðlafólk stundir at seta seg inn í hetta á fundinum sjálvum, og verður skilið á fundinum hareftir. Men við at lesa út-flyggjaða tilfarið gerst fylg-andi greitt:

1. Sum stjóri fyri P/f N. Niclasen hevði Jørgen ábyrgdina av, at vørr á óregluligan hátt vóru tiknar úr tollgoymslu og seldar í handli, hann var stjóri fyri.

2. P/f Skipafelagið (Før-oyaleiðin) hevði móttvegis toll-myndugleikunum ábyrgdina av goymsluni, men hevði Skipafelagið lat-ið Jørgeni lykilin til goymsl-una í tí trúgv, at hann helt skil á henni á reiðiligan hátt. Afturfyri rindaði Skipafelagið fyrítøkuni hjá Jørgeni pening fyri ómak-in. Álitíð, Skipafelagið hevði litið Jørgeni í hendi, sveik hann so dyggiliga. Hetta mátti Skipafelagið stað-festa, tá ið dómur fall í Før-oya Rætti, og sum hevði við sær, at Skipafelagið til tollmyndugleikarnar mátti rinda fyri mongu ‘láni-ni’ Jørgen hevði tikið úr goymsluni ‘í einari knapparí vending’.

3. Figgjarkrøvini, sum tollvaldið hevði móttvegis fyr-ítøkuni hjá Jørgeni, kundu ikki gerast neyvt upp, tí skjølini, sum lýstu inngang-andi vørustreyt til toll-goymsluna, mangan ikki vóru latin tollmyndugleikunum. Við øðrum orðum – og torført er at seta onnur orð á hesa framferð – var talan um tað, sum á vanligum málið verður rópt, smugling.

Tíðindafundurin: Dálkandi reinsingin

Føroyski veljarin er tolsamur. Hann roynir at skilja tað, ið fer fram, og ber í mongum førum yvir við onkrum, sum møguliga ikki er farið rætt fram. Hetta kundi Jørgen havt í huga. Hann kundi á fundinum greitt frá, at hann sum stjóri fyri P/f N. Niclasen var í torførari støðu, og at hann tíverri hevði tikið óhepnar avgerðir ... tá hann var ungur ... langt síðani. Síðani kundi hann biðið um umbering; til dømis

móttvegis teimum, hann hevði svikið, og sum varðaðu av Skipafelagnum. Kanska hann kundi toyt seg so langt sum til at biðja skattgjaldaran um umbering fyri, at landskassin hevði mist pening av hansara ávum. Og síðani kundi hann greitt frá, at hann í dag var ein annar maður, ið hevði lært av mistøkum sínum á yngri árum.

Hetta valdi Jørgen ikki at gera. Tvørturímóti.

Tað var Skipafelagið, sum var eini ‘skurkurin’, tí hetta felagið móttvegis tollmynd-ugleikanum hevði ábyrgdina av goymsluni, ið sama felag rindaði honum pening fyri at halda skila á. Og tað var Toll og Skatt, sum var annar ‘skurkurin’, tí myndugleikin ikki hevði steðga honum í mongu ‘lántøkunum’ á toll-goymsluni.

Samstundis, sum Jørg-en á tíðindafundinum av-dúkaði veikleikar í eftir-litinum hjá Toll- og Skatt og Skipafelagnum, so førði hann seg fram sum sanna vinnulívshetju. Við fram-løgu sínari á fundinum metti hann seg at hava reinsað seg sjálvan og við hesum at vera virðiligan til starvið sum landsins hægsti kassa-meistari.

Tá ið málið kom fram aftur fyri umleið 6 vikum síðani, greiddi Jørgen frá, at hann var stoltur av tí, hann avrikaði sum stjóri í felagnum P/f N. Niclasen. Á tíðindafundinum nakrar vikur seinna – eftir at advo-katur hansara hevði funnið fram tilfar úr ymsum skjala-goymslum – tó ikki tí hjá Jørgeni sjálvum – sigur Jørgen, at hann nú, eftir nágreiniliga at hava sett seg inn í málið, er ‘uppافتur stoltari’ av tí, hann sum stjóri avrikaði.

Jørgen í dag – eitt lán frá framtíðini í knapparí vending

Manipulatióin, ábyrgdar-undanstøkkingin og ill-viljin móti at viðganga egin mistøk á tíðindafundinum lýsa persónsmenskuna hjá Jørgeni í dag. Hetta hevur uppافتur størri týðning fyri politisku viðurskiptini í

nútiðini enn tað, hann for-tíðini stóð fyri.

Arbeiðshátturin hjá Jørg-eni í sambandi við flatskattin og forskotsskattningina av eftirlønarpupsparing eru dømi um, at muran í Jørg-eni framvegis er tann at vera eftirsnarin heldur enn fyrivarin. Neyvan er hann fjeppari hjá gamla reiðar-anum, Møller, sum mælti til “rettidig omhug” heldur enn “smart i en fart”.

Fyri kortum og við flat-skattaskipanini setti Jørgen sum figgjarmalaráðharri hol á landskassan. Økti við hesum hallið við umleið 300 mió kr. Síðan fór hann undir at pjøssa upp á lekan. Hetta skipaði hann fyri við at taka inn pening til landskassan við at forksotsskatta eftir-lønarinngjöld. Við demo-grafisku gongdini í samfelagi okkara í huga - fleiri eldri og gomul verða í mun til tey, sum eru í vinnuførum aldri - er hetta alt annað enn skynsom loysn. Við forskotsskattningini hevur Jørgen tikið lán úr framtíðini til landskassan. Alt hetta hendi so bráðliga. Lán í einari knapparí vending?